

Використання їх у навчальному процесі дозволить створити для студентів на аудиторних заняттях умови максимально наближені до шкільних, допомогти їм відчувати професійний рівень, престижність і значущість своєї майбутньої професії. Викладачі ж отримали дієвий інструмент у викладацькій діяльності для формування у студентів складових інженерно-педагогічної компетентності досить високого професійного рівня.

Література

1. Аузіна М.О. Система комплексної діагностики знань студентів: [навчальний посібник] / М.О Аузіна, Г.Г. Голуб, А.М. Возна. – Львів : Львівський банківський інститут НБУ, 2002. – 138с.
 2. Зуєв В.М. Спеціаліст в умовах сучасного виробництва / В.М. Зуєв// Среднее профобразование. – 2002. – №2. – С. 2–12.
 3. Козловська І.М. Теоретико методологічні аспекти знань учнів професійно-технічної школи: дидактичні основи: [монографія] / за ред. С.У. Гончаренко/ Ірина Миколаївна Козловська. – Львів : Світ, 1999. – 302 с.
 4. Осипов П.Н. ГОС СПО как условие повышенной конкурентоспособности и профессиональной мобильности выпускников ССУЗов на рынке труда/ П.Н.Осипов// Среднее профессиональное образование. – 2002. – №3. – С.18–20.
 5. Романовский О.Г. Сучасні підходи до проектування психолого-педагогічної моделі інженера керівника / О.Г. Романовський// Педагогіка і психологія. – 2000. – №4. – С.69–78.
 6. Словарь иностранных слов. – М. : Рус. яз.,1990. – 624с.
- Стаття надійшла до редакції 30.04.2012 р.

УДК 377.3.622-047.22-51

Т. І.Стойчик,
заступник директора,
Криворізький професійний гірничо-технологічний ліцей

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Стойчик Т. І. Професійна компетентність педагогічного працівника в контексті сучасної освіти.

У статті розглянуто актуальну проблему вдосконалення професійної компетентності педагогічних працівників професійно-технічних закладів освіти відповідно до сучасних вимог.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, самоосвіта, підвищення кваліфікації.

Стойчик Т. И. Профессиональная компетентность педагогического работника в контексте современного образования.

В статье рассмотрено актуальную проблему усовершенствования профессиональной компетентности педагогических работников профессионально-технических заведений образования в соответствии с современными требованиями.

Ключевые слова: компетентность, профессиональная компетентность, самообразование, повышение квалификации.

Stoychik T. Professional competence of teaching staff in the context of modern education.

In the article actual problem of improvement of professional competence of teachers vocational and technical educational institutions in accordance with modern requirements.

Key words: competence, professional competence, self-education, advanced training.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Кардинальне реформування українського суспільства закономірно супроводжується принциповим оновленням усіх соціальних інститутів і систем, у тому числі й системи освіти, доля якої істотно залежить від того, наскільки педагогічний працівник є професіоналом своєї справи.

Проблема педагогічного професіоналізму складна і багатоаспектна. Філософія, соціологія, психологія, педагогіка, акмеологія та інші гуманітарні і прикладні науки вивчають різні сторони формування педагогічного професіоналізму. Такий цілісний підхід продиктовано потребою педагога-професіонала. Сучасному педагогу необхідні гнучкість і нестандартність мислення, вміння адаптуватися до швидких змін, що можливе лише за умови високого рівня професійної компетентності, наявності розвинених професійних здібностей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз наукових досліджень свідчить про наявність ґрунтовних теоретико-практичних розвідок, присвячених вивченню проблеми загальної підготовки педагогічного працівника (О. Абдуліна, А. Алексюк, С. Гончаренко); формування і становлення його особистості (Г. Балл, Н. Кузьміна, В. Семиченко, С. Сисоєва, С. Сухомлинська, В. Радул); підвищення кваліфікації в системі педагогічної освіти (А. Кузьмінський, С. Крисюк).

Однак варто зауважити, що проблеми професійно-технічної освіти здебільшого залишаються поза увагою дослідників. Так, вивчено окремі аспекти підготовки майбутніх інженерів-педагогів (Н. Брюханова, Е. Зеєр, Л. Капченко, О. Коваленко, Н. Кузьміна, В. Яровий); досліджено проблеми організації навчання у професійно-технічних закладах (Р. Гуревич); проаналізовано зміст та психолого-педагогічні аспекти інженерної діяльності (Д. Гирдєв, Є. Климов, К. Платонов).

Нагальною є проблема вдосконалення професійно-педагогічної компетентності педагогічних працівників професійно-технічних закладів освіти з урахуванням вимог сьогодення.

Формування мети статті. Основною метою статті є означення шляхів удосконалення професійної компетентності педагогічних працівників, переосмислення роботи педагога відповідно до сучасних вимог підготовки робітників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «компетентність» (лат. *competens* – відповідний, здібний) означає коло повноважень будь-якої посадової особи чи органу; володіння знаннями, досвідом у певній галузі. Під професійною компетентністю розуміють особистісні можливості педагогічного працівника, які дозволяють йому самостійно й ефективно реалізовувати цілі педагогічного процесу [5].

Науковець Н. Кузьміна визначає професійно-педагогічну компетентність як сукупність умінь педагога – суб'єкта педагогічного впливу – особливим чином структурувати наукові і практичні знання задля найкращого розв'язання педагогічних завдань [4, с. 90].

Як зазначає Н. Бібік, професійна компетентність – це єдність знань, умінь, здібностей, а також готовність діяти в складній ситуації й розв’язувати професійні завдання з високим рівнем невизначеності; здатність і готовність до досягнення якісного результату праці; ставлення до професії, як до однієї з ключових особистих цінностей [2, с. 47].

Дослідженнями поняття «професійна компетентність педагога» займалися Т. Браже, В. Введенський, Т. Гильмеєва, А. Марков, Г. Мухамедзянова, А. Новіков, В. Пуцов, В. Сластьонін, Л. Хоружа та інші. При цьому слід зазначити, що в педагогічній науці дане поняття розглядається по-різному. Це обумовлено вибором дослідниками різних наукових підходів в контексті поставлених наукових завдань, направлених на розгляд суті поняття «компетентність».

Ми приєднуємося до думки В. Введенського, який під «професійною компетентністю педагога» розуміє «здатність педагога ефективно здійснювати професійну діяльність: швидко оволодівати сучасними способами діяльності та успішно виконувати професійні обов’язки». Він зазначає, що професійна компетентність не зводиться лише до набору знань та вмінь, а визначає необхідність їх ефективного застосування в реальній освітній практиці [3, с. 52].

Аналіз суті поняття надав змогу визначити, що професійна компетентність педагогічного працівника в закладі профтехосвіти є необхідною умовою результативного виконання обов’язків, творчої діяльності та інноваційних підходів до організації навчально-виховного процесу, формування особистості учня.

Зміст професійної компетентності педагогічних працівників визначається їх кваліфікаційною характеристикою. Це повна нормативна модель педагогічної компетентності, що відображає науково обґрунтований комплекс їх професійних знань, умінь і навичок, який включає:

- забезпечення результативності і якості роботи;
- гармонізацію науково-наочних і світоглядно-методологічних, дидактичних і психологічних знань;
- уміння організувати навчально-виховний процес як педагогічну взаємодію, направлену на розвиток особистості учнів;
- готовність до творчого пошуку, саморозвитку, засвоєння і впровадження нових інформаційних технологій;
- високі моральні якості, фізичний і психологічний стани здоров’я, що дають можливість виконувати посадові обов’язки.

Отже, професійна компетентність педагога будується на основі єдності його теоретичної і практичної готовності до педагогічної діяльності. Теоретична готовність педагога виявляється в узагальненому умінні педагогічно мислити і передбачає наявність аналітичних, прогностичних, проектних умінь. Зміст практичної готовності складають організаторські і комунікативні уміння, уміння і навички педагогічної техніки і спілкування, вибору правильного стилю і тону у спілкуванні тощо. [6].

Професійно компетентним можна назвати педагогічного працівника, який на достатньо високому рівні здійснює педагогічну діяльність, педагогічне спілкування, досягає стабільно високих результатів у навчанні та вихованні учнів. Тому розвиток професійної компетентності – це розвиток творчої індивідуальності, формування сприйняття до педагогічних інновацій, здатності адаптуватися до мінливого педагогічного середовища.

Процеси соціального та економічного розвитку в країні постійно актуалізують означену проблему. Виникають складні протиріччя між вимогами суспільства, його науково-технічним потенціалом та якістю педагогічної діяльності, у розриві між знаннями і вміннями, які педагогічні працівники отримали свого часу у вищих навчальних закладах та згодом набули у процесі практичної діяльності, шляхом самоосвіти, передової практики, накопиченої суспільством на даний час.

Інтенсивний розвиток сучасних технологій в гірничій галузі, підвищення вимог до виробничих функцій кваліфікованого робітника гірничого профілю також зумовлюють необхідність врахування якісно нових вимог до педагогічного працівника, зокрема, постійного підвищення рівня професійних знань у відповідній галузі виробництва та наявності робітничої кваліфікації.

Для визначення рівня професійної компетентності було використано діагностичне анкетування, в якому взяли участь педагогічні працівники (викладачі та майстри виробничого навчання) з різних професійно-технічних навчальних закладів гірничого профілю: м. Кривого Рогу, м. Тернівка Дніпропетровської області, м. Донецьк. Стаж роботи педагогічних працівників складає в середньому 10 років.

Але, як зазначає науковець А. Хуторской, професійна компетентність є не тільки результатом освіти, але й самоосвіти педагогічного працівника [7]. Вона визначається досвідом та індивідуальною здатністю людини, її прагненням до безперервної самоосвіти й самовдосконалення, творчим ставленням до справи. Колишня формула «освіта на все життя» замінюється новою – «освіта крізь усе життя».

Міжнародна комісія Ради Європи визначила політику в галузі освіти як «постійний процес збагачення особи знаннями і вміннями». Вона сформулювала основоположні принципи, визначальними із яких є збагачення власного загальнокультурного рівня, як своєрідної основи безперервної освіти, необхідної для навчання впродовж усього життя; посилення особистої відповідальності, до самооцінювання, самоорганізації, самоосвіти [1, с.7].

Самоосвіта педагога не має зводитися до відновлення знань, якими він оволодів у виші, мова йде про ознайомлення з новітніми педагогічними та психологічними дослідженнями, пошук нових напрямків у методиці та організації навчально-виховного процесу, розгляд на науковому рівні педагогічних проблем, що викликають труднощі в практичній роботі.

Проблема самоосвіти педагога в контексті його професійної самосвідомості має мати поступальний рух. Нині педагоги повинні розуміти: бути гарним професіоналом означає бути в постійному пошуку, зростанні,

розвитку. Труд педагога відрізняється високою мобільністю, надзвичайною складністю, вимагає від нього глибоких та різнобічних наукових професійних знань, умінь, навичок, що становлять основу професійної компетентності. Підвищення професійної компетентності педагога – запорука успішного реформування системи освіти в цілому.

Саме тому було проведено додаткове анкетування. Проаналізувавши результати опитування, підкреслюємо таке: більшість респондентів вважають, що для забезпечення якісного навчання їм не вистачає знань з основ психології – 60%, навичок володіння новими педагогічними та інформаційними технологіями – 19% та умінь вчити учнів розмірковувати, аналітично мислити, систематизувати та узагальнювати вивчене – 13%. В своїй педагогічній діяльності 18% опитаних взагалі не використовують Інтернет-ресурси. Тільки 38% респондентів використовують інновації. Практично всі працівники користуються традиційними методами проведення уроку. Тільки 5% педагогічних працівників хотіли б займатись науковою діяльністю, а 32% вважають, що в цьому немає потреби. 74% педагогічних працівників оцінюють рівень готовності самостійно навчатися та здобувати знання середнім. 14% респондентів взагалі не здійснюють самоосвітньої діяльності. В основному здійснюють самоосвіту епізодично без системи 75%, з допомогою роботи на комп'ютері 62% та опрацювання наукової літератури – 41%. Для здійснення самоосвіти педагогічним працівникам не вистачає вільного часу 52%, стимулювання до творчості, науково-дослідної та експериментальної роботи 46%, доступу до необхідної довідкової та методичної літератури з допомогою мережі Інтернет – 29%. Стан особистої самоосвіти педагогічні працівники в основному оцінюють на 5 балів, що складає 33% за 10-ти бальною системою, тобто середній.

Водночас 43% опитаних вважають, що більш якісну роботу можливо отримати з рахунок підвищення кваліфікації та цільових курсів, де можливо покращити рівень професійних знань – 89%, поспілкуватись зі спеціалістами – 75%, розширити світогляд – 45%. З 86% педагогічних працівників, які займаються самоосвітою, в 92% відбулись позитивні зміни у професійній компетентності під впливом самоосвіти.

Визначаючи характеристику педагогічного працівника, абсолютним пріоритетом респонденти визначили знання та вільну орієнтацію в сучасних підручниках, методичних посібниках – 83%; глибоке знання наукових основ курсу – 100%; використання власних методичних розробок – 77%; уміння ясно викладати складні питання – 72%; уміння працювати з молоддю 94%; володіння комунікативними навичками – 70%.

Необов'язковим в роботі педагогічного працівника респонденти вважають систематичне проведення наукових досліджень – 80%; підготовку наукових публікацій 88%; підготовка статей – 87%.

Ураховуючи означене, можна говорити про те, що функції педагогічних працівників, які здійснюють навчання, в основному обмежуються передаванням і розподілом знань. Процес навчання, як правило, будується на

основі традиційного підходу. Однак, у сучасних умовах такий підхід в організації навчального процесу не сприяє розвитку в учнів потреби у самостійному опануванні новими знаннями. Це також є однією з причин низького рівня професійної підготовки кваліфікованих робітників гірничого профілю. Відтак є доцільним реалізація навчання, спрямованого на розв'язання практичних завдань виробничої діяльності.

Основними причинами низького рівня підготовки є:

– невідповідність між швидкими змінами суспільної свідомості, зміною цінностей і пріоритетів суспільного життя та тяжінням професійної свідомості педагогів (у своїй більшості) до настанов. З одного боку, ми можемо спостерігати достатньо динамічне становлення в суспільній свідомості таких понять, як ринок, соціальна і професійна успішність, індивідуалізація мислення і діяльності, адаптивність поведінки тощо. З іншого боку, наріжним каменем педагогічної традиції залишається пріоритет колективного над індивідуальним, невизнання особистої відповідальності;

– інерційність традиційної системи педагогічного освіти: зміни, що відбуваються в ній останнім часом, або мають характер «зміни вивісок», або ж спрямовані на зміну змісту освіти за принципом відновлення навчальної інформації. Цей шлях традиційний і вже тому – малопродуктивний.

Висновки. Розв'язання ситуації лежить у площині підвищення кваліфікації педагогічних працівників, співпраці з роботодавцями, професіоналами виробництва, науковцями, які займаються проблемами якості професійної підготовки, розроблення та впровадження інноваційних технологій навчання. Професійна підготовка педагогічного працівника не має завершуватися в стінах педагогічного чи технічного вищого або середньо-технічного навчального закладу, а продовжуватись протягом всього періоду педагогічної діяльності. Самоосвіта у професійній освіті є необхідним посиленням розвитку творчих здібностей педагогічного працівника та умовою постійного розвитку індивідуального педагогічного досвіду.

Література

1. Андрущенко В.П. Модернізація педагогічної освіти України в контексті Болонського процесу / В.П. Андрущенко // Вища освіта України. – 2004. – № 1. – С. 5–9.
 2. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз / Н. М. Бібік // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Бібліотека з освітньої політики [за ред. О.В.Овчарук]. – К. : «К.І.С.», 2004. – С. 47–52.
 3. Введенський В.Н. Моделювання професійної компетентності педагога / В.Н. Введенський // Педагогіка. – 2003. – № 10. – С. 51–55.
 4. Кузьміна Н.В. Професіоналізм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Н.В. Кузьміна. – М. : Высш. шк., 1990. – С. 90–95.
 5. Професійна компетентність [електронний ресурс – режим доступу до документа <http://www.psylist.net/hpor/pedu032.htm>].
 6. Слостенин В.А. Формирование личности учителя школы в процессе профессиональной подготовки / В.А.Слостенин. – М. : Просвещение, 1976. – 160 с.
 7. Хуторской А.В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты. Доклад на отделении философии образования и теоретической педагогики РАО 23 апреля 2002 г. – Центр «Эйдос» [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа www.eidos.ru].
- Стаття надійшла до редакції 23.04.2012 р.